

Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumlarının İncelenmesi: Kuşadası Örneği

Examination Of Local People's Attitudes To Sustainable Tourism: The Case Of Kuşadası

Ayşe ARSLAN ÖZKAN, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye, ayse.arslan@adu.edu.tr

Orcid No: 0000-0001-5459-0147

Erkan YILDIZ, Başkent Üniversitesi, Türkiye, eyildiz@baskent.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-4398-5378

Ozan ESEN, MEB, Türkiye, oziesen@hotmail.com

Orcid No: 0000-0002-1410-6282

Öz: Araştırmanın amacı, Kuşadası yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumlarının, sürdürülebilir turizm gelişimini desteklemeye yönelik niyetleri üzerindeki etkiyi incelemektir. Bu doğrultuda, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmanın evrenini, Kuşadası'nda ikamet eden yerel halk oluşturmaktadır. 28.03.2023-15.05.2023 tarihleri arasında, kolayda örneklem yöntemi kullanılarak online olarak 390 anket toplanmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumlarını ölçmek için Sirakaya Turk ve Gursoy'un (2013) geliştirdiği 7 boyut ve 21 ifadeden oluşan Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği'nin (SUS-TAS) kısa versiyonu ve yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme niyetini ölçmek amacıyla Nicholas, Thapa ve Ko (2009) geliştirdiği 6 ifade ve tek boyuttan oluşan ölçek kullanılmıştır. Elde edilen veriler, kısmi en küçük kareler yol analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu amaçla SmartPLS yazılımının 4. versiyonu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik, toplumsal katılımı maksimize etme, toplumsal merkezli ekonomi ve ziyaretçi memnuniyeti sağlama tutumlarının, turizm gelişimini destekleme üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Algılanan sosyal maliyetler boyutunun etkisi ise negatif yönlüdür.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilir Turizm, Kuşadası, Sürdürülebilir Turizme Destek

JEL Sınıflandırması: Z32, Q56, L83

Abstract: The aim of the research is to examine the impact of the sustainable tourism attitudes of the local people of Kuşadası on their intention to support sustainable tourism development. In this context, data were collected using the questionnaire technique, one of the quantitative research methods. The population of the research consists of the local people residing in Kuşadası. Between 28.03.2023 and 15.05.2023, 390 questionnaires were collected online using the convenience sampling method and evaluated. To measure the sustainable tourism attitudes of the local people, short version of the Sustainable Tourism Attitude Scale (SUS-TAS), which consists of 7 dimensions and 21 expressions, developed by Sirakaya Turk and Gursoy (2013) and in order to measure the intention of local people to support sustainable tourism development, a scale consisting of 6 statements and one dimension developed by Nicholas, Thapa and Ko (2009) was used. The obtained data were analyzed with the partial least squares path analysis method. For this purpose, version 4 of the SmartPLS software was used. According to the results of the research, it has been determined that the attitudes of the local people environmental sustainability, maximizing community participation, community based tourism, ensuring visitor satisfaction have significant positive effect on supporting tourism development. The effect of the perceived social costs dimension is negative.

Keywords: Sustainable Tourism, Kuşadası, Support For Sustainable Tourism

JEL Classification: Z32, Q56, L83

Makale Geçmişi / Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application : 21 Haziran / June 2023

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 11 Eylül / September 2023

© 2023 Journal of Yaşar University. Published by Yaşar University. Journal of Yaşar University is an open access journal.

1. Giriş

Turizm, birçok ülke için değerli bir ekonomik kalkınma fırsatı olarak görülmektedir (Choi ve Sirakaya, 2006); ancak turizmin dünya çapında yaygınlaşması ev sahibi toplum üzerinde çeşitli (olumlu ve olumsuz) ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler yaratmaktadır (Lee 2013). Olumsuz etkilerin yarattığı endişeler, turizmin ekonomik faydalarını maksimize ederken, çevresel ve sosyo-kültürel etkileri en aza indirmek amacıyla sürdürülebilir turizm gelişimini teşvik etme ihtiyacını doğurmuştur (Wight, 2003). Sürdürülebilir turizm, ev sahibi destinasyonda gerçek ve özgün bir deneyim sunarak turistlere fayda sağlanmaktadır. Kaynakların uzun vadeli canlılıklarını sürdürmek için akıllı kullanım ve koruyucu bir yaklaşım izlenmektedir. Süreç boyunca, bugünün ihtiyaçları karşılanırken gelecek nesillerin ihtiyaçları da göz önünde tutulmaktadır (UNCED, 1992). Sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılı olabilmesi için paydaşların sürece dahil olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, bu amaçların gerçekleşebilmesi için paydaş katılımı esastır. Yerel halk, sürdürülebilir turizm yönetiminin paydaşlarından biridir ve sürdürülebilir turizm gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Yerel halkın katılımları ve destekleri, başarılı sürdürülebilir turizm için zorunludur (Campón-Cerro, Folgado-Fernández ve Hernández-Mogollón, 2017). Yerel halkın sürdürülebilir turizm konusundaki tutumları, onların iş birliğini ve desteğini etkilemektedir (Keogh, 1990; Ku ve Mak, 2017). Bu nedenle, yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutum ve görüşlerinin değerlendirilmesi, halkın desteğini almada önemli bir adımdır; yerel halkın hem ziyaretçilere hem de turizm endüstrisine açık olmaları, turizm endüstrisinin başarısında oldukça belirleyicidir (Davis, Allen ve Cosenza, 1988). Bu kapsam doğrultusunda araştırmada, yerel halkın turizme yönelik tutumları ile turizm gelişimini destek düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılmasında en çok kullanılan teorilerden biri olan Sosyal Mübadele Teorisi (SMT) esas alınmıştır.

Sürdürülebilir turizm, Kuşadası gibi ana ekonomik geçim kaynaklarından biri turizm olan destinasyonlar için kritik öneme sahiptir. Çalışkan ve Tütüncü (2008), turizmin Kuşadası yerel halkının üzerindeki etkilerini incelemek üzere nicel bir araştırma ve Yalçınkaya (2022) sürdürülebilir turizm kapsamında Kuşadası yerel halkının görüşlerinin belirlenmesine yönelik nitel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Kuşadası yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumlarını nicel bir yaklaşımla ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın hem literatüre hem de turizm paydaşlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacı, Kuşadası yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumlarını ve turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini etkileyen faktörler arasındaki ilişkileri incelemek ve mevcut literatürü geliştirmektir. Bu amaçla araştırma, çeşitli faktörlerin yerel halkın turizm gelişim desteği

üzerindeki doğrudan etkilerini incelemek için yapısal eşitlik modellemesini kullanarak önerilen teorik modeli test etmektedir.

2. İlgili Literatür

Sürdürülebilir turizm gelişimi fikri, son yıllarda çevresel çıkarlar, toplulukların sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçları olmak üzere üç ana bileşene dayalı verimli bir turizm endüstrisi sağlamanın bir gerekliliği olarak ortaya çıkmıştır. Üç faktörün oluşturabileceği olumlu ve olumsuz etkiler arasında bir denge sağlamak için, turizm geliştirme sürecindeki temel unsur ve en önemli paydaş olan yerel topluluk dikkate alınmalıdır (Min, Xiaoli ve Bihu, 2012; Banki ve Ismail, 2014).

İlgili literatür taramasına göre yapılmış ulusal ve uluslararası bazı çalışmalara yer verilmiştir. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUSTAS) ölçeğini kullanan araştırmalar parantez içinde yıl ve destinasyon/kişiler olarak belirtilmiştir.

Choi ve Sirakaya (2005-Tektaş-SUSTAS), bölge sakinlerinin sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını değerlendiren 51 ifadeli bir ölçek geliştirmiş ve doğrulamıştır.

Çalışkan ve Tütüncü (2008-Kuşadası) yerel halkın uzun dönemde turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sağlayacağı faydalara bakış açıları Butler teorisine göre incelenmiştir. Araştırma sonuçları Butler teorisinin aksine, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen yerli halkın turistlere karşı hoşgörülü ve anlayışlı davrandığını ve olumlu tavırlar içerisinde olduğunu göstermektedir. Ekonomik açıdan ise, elde edilen gelirin eşit dağılım göstermemesine rağmen yerel halk ekonomik beklentilerini turizm sayesinde yerine getireceğini düşünmektedir. Çevresel açıdan, turizmin gelişmesiyle birlikte Kuşadası doğasının tahrip edildiği belirtilmiştir.

Yu, Chancellor ve Cole (2011-Indiana-SUSTAS), 44 ifadeden oluşan SUSTAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliğini test etmek ve SUSTAS ölçeğinin kısa versiyonunu belirlemek amacıyla yaptığı çalışma sonucunda 27 ifade ve 7 boyutlu bir yapıya ulaşmıştır.

Sirakaya Turk ve Gursoy (2013-ABD-SUSTAS), yapısal eşitlik modellemesi kullanarak SUS-TAS ölçeğinin geçerliliğini desteklemek üzere bir araştırma gerçekleştirmiş ve bunun sonucunda SUS-TAS ölçeğinin kısa versiyonun benimsenmesini ve gerekli durumda yerel koşulları yansıtacak şekilde revize edilmesini önermiştir.

Avcıkurt ve Güdü Demirpulat'ın (2016-Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri-SUSTAS), turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme bakış açısını inceledikleri araştırma sonucuna göre; turist rehberleri sürdürülebilir turizme yönelik olumlu bakış açısına sahiptir.

Arslan Ayazlar (2017-Didim-SUSTAS), SUSTAS ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliğini incelemiştir ve sonuca göre ölçek Didim halkı için güvenilir ve geçerli bulunmuştur.

Çınarlı ve Ay (2018-Sille) yerel halkın cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir, Silleli olma ve Sille'de yaşama süresi değişkenlerine göre sürdürülebilir turizm algılarını incelemiştir. Sonuca göre, yerel halkın aylık geliri dışındaki değişkenlere göre yerel halkın sürdürülebilir turizm algıları farklılık göstermektedir.

Dağlı'nın (2018-Akçakoca-SUSTAS) sürdürülebilir turizmin gelişimine yönelik yerel halkın tutumlarını incelediği araştırma sonucuna göre, çevresel sürdürülebilirlik, planlama, halkın turizme katılımı, ekonomik fayda, algılanan maliyet ve ziyaretçi memnuniyetinin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

Bedük ve Gönenç Güler'e göre (2021-Edirne-SUSTAS), yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumları olumludur.

Hsu, Chen ve Yang (2019-Tayvan Adalar-SUSTAS) yerel halkın sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik tutumlarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sonuca göre yerel halkın toplumsal katılımı en üst düzeye çıkarma ve algılanan ekonomik faydaları boyutunun sürdürülebilir turizm desteği üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır.

Hsu vd., (2020-Tayvan-SUS-TAS), Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUSTAS) geçerliliğini incelemektedir. Kültürler arası geçerlilik, SUSTAS'ın orijinal olarak Choi ve Sirakaya'da (2005) bulunan aynı psikometrik özellikleri paylaştığını göstermiştir.

Altay ve Aydın (2020-Safranbolu), yerel halkın turizme yaklaşımları çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucuna göre yerel halkın cinsiyet, eğitim durumu ve gelir düzeyi, yaş, medeni durumu ve meslek grubu değişkenlerine göre tutumları anlamlı farklılık göstermemiştir. Yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Sariahmetoğlu ve Vatansever Toylan'ın (2020-Ayder Yaylası) araştırma sonucuna göre, ekonomik sürdürülebilirliğin destinasyon yönetimi üzerinde etkisinin olduğu görülürken, çevresel ve sosyal boyutlar etkiye sahip değildir.

Buzlukçu ve Avcıkurt'un (2020-Seferihisar-SUSTAS) araştırmasına göre, yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumlarının turizmin gelişimini destekleme tutumları üzerinde olumlu bir etkisi vardır.

Yalçınkaya (2022-Kuşadası), sürdürülebilir turizm kapsamında yerel halkın görüşlerinin belirlenmesine yönelik araştırmasında 30 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sürdürülebilirliğin önünde engel olan konular arasında çevre kirliliği, çarpık

yapılaşma, tanıtım faaliyetleri ve ekonomik kazançların yetersizliği, yerel halkın davranışları, taşıma kapasitesi ve altyapı belirtilmiştir.

2.1. Teorik Çerçeve ve Hipotez geliştirme

2.1.1. Sürdürülebilir Çevre

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), sürdürülebilir turizm gelişiminin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri arasında uzun vadeli bir denge oluşturmak amacıyla üç sürdürülebilir turizm ilkesi oluşturmuştur. UNWTO tarafından formüle edilen üç ilkeden çevreyle ilgili olanı, temel ekolojik süreçleri sürdürerek ve doğal mirasın ve biyoçeşitliliğin korunmasına yardımcı olarak turizm gelişiminde kilit bir unsur oluşturan çevresel kaynakların optimum şekilde kullanılmasıdır (UNWTO, 2023). 2022 yılında, 900 milyondan fazla turist uluslararası seyahat etmiştir, bu rakam 2021'de kaydedilen sayının iki katıdır. Özellikle pandemi sonrası insanların büyük ölçüde açık havadaki doğal ortamlara bağlı turistik aktivitelere katılım isteğinde bir artış yaşanmıştır (UNWTO eLibrary, 2023). Bu artışın hızı ve doğal kaynakların bağlantılı kullanımı, turizm-çevre ilişkisinin politika yapımcılar ve akademisyenler tarafından giderek daha fazla irdelenmesine neden olmaktadır.

Turizm ve doğal çevre arasındaki ilişki, olumlu ve olumsuz, doğru ve yanlış, iyi ve kötü yargılarının doğayla olan ilişkimizin gelişen paradigmaları içinde çerçvelendiği, akışkan ve değişken bir ilişkidir (Urry, 1995). Turizm çevre ile özel, iki yönlü bir ilişki içindedir. Çevrenin kalitesi turizmin başarısı için çok önemlidir, çünkü insanları bir yeri ziyaret etmeye ve geri dönmeye iten güç budur. Diğer yandan ise, turizmin gelişimi çevre üzerinde baskı oluşturabilir. Bu baskılar başlıca doğal kaynaklar üzerinde kirlilik ve ekosistemlerin bozulması şeklinde görülebilir. İklim değişikliği ve turizm birbiriyle yakından bağlantılıdır. Turizm endüstrisi, büyük bölümü turist taşımacılığında kaynaklanan sera gazı emisyonlarına neden olurken, aynı zamanda küresel ısınmanın da derin etkileriyle karşı karşıyadır. Etkilenmesi en muhtemel turizm segmentleri; plaj, kış ve doğa temelli olanlardır (European Union, 2023). Turizm sonucu ortaya çıkan bu olumsuz etkiler, yarattığı ekonomik faydalarla dengelenmelidir. Böylece, gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadeleye ve insani gelişime destek olabilir ve kentsel çevrelerin yenilenmesinde katkı sağlayabilir (Buckley, 2011).

Turizm ekonomisinin ve doğanın refahının karşılıklı bağımlılığının kabul edildiği bir kavşakta turizm ve çevre ilişkisi, insanlığın ve doğanın refahı arasındaki simbiyotik ilişkinin artan bir anlayışını yansıtmaktadır. Ekonomik gelişmenin doğa üzerindeki zararlı etkilerine ilişkin bilimsel kanıtlar ve halkın farkındalığı arttıkça, Dunlap ve Van Liere'nin (1978) Yeni

Çevresel Paradigma (YÇP) olarak adlandırdığı yeni etkileşim çerçevesi sunmuştur. YÇP, dünyanın doğal kaynaklarının sınırlı olduğunu, çevresel korumaya ihtiyaç duyulduğunu ve insanların ise bu konuda yetersiz olduğunu kabul etmektedir. Buna paralel olarak, örneğin sürdürülebilir kalkınma, yeşil ekonomi, yenilenebilir ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesine yatırım, çevre yönetimi ve planlamasındaki ilerlemeler, çevre maliyetlerini yansıtmak için çevre ekonomisindeki ilerleme gibi politika ve uygulamada kendini göstermiştir (Holden, 2008).

Turizm, doğal çevreye ilişkin çeşitli ilgi ve beklentilere sahip farklı paydaşları içermektedir. Bunlar, doğal kaynaklar üzerinde baskı oluşturabilecek finansal, ekonomik, deneyimsel ve sosyal olanlar da dahil olmak üzere turizmden bir tür fayda sağlamaya çalışacak olan turizm endüstrisini, hükümeti, turistleri ve yerel toplulukları içerir (Ostrom vd., 1999). Bu kapsamda Kuşadası yerel halkının çevresel sürdürülebilirliğe yönelik tutumlarını belirlemek üzere şu hipotez geliştirilmiştir:

Hipotez 1: Yerel halkın çevresel sürdürülebilirliğe yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

2.1.2. Uzun Vadeli Planlama

Sürdürülebilirlik, insanlara ve yerlere sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel açıdan fayda sağlayan turizm planlaması yaklaşımının merkezinde yer alır. Sürdürülebilir turizm planlaması, insanların (yerel halk ve ziyaretçiler) ve yerlerin (doğal ve kentsel) ihtiyaçları arasında doğru dengeyi bulmakla ilgilidir (Tourism Recreation Conservation, 2023). Gunn (1988), planlama yapılmamasının ciddi sorunlara ve verimsizliklere yol açabileceğini belirtmektedir. Williams da (1998), planlama olmaksızın bir faaliyetin düzensiz, şekilsiz veya gelişigüzel olma ve bir dizi olumsuz ekonomik, sosyal ve çevresel etkiye yol açma riskinin olduğunu ileri sürerek benzer bir noktaya değinmiştir. İlk aşamalarında, modern planlama büyük ölçüde tepkisel olabilir, ancak Gunn'ın (1988) öne sürdüğü gibi, yirminci yüzyılın sonlarında çok daha proaktif ve geleceğe yönelik olarak tasarlanmaktadır.

Turizm planlamasının birçok tanımı olmasına rağmen evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır, öte yandan, bazı ortak unsurlar belirlenmiştir (Getz, 1987; Murphy, 1985). Turizm planlaması, kapsamlı, sürdürülebilir, sürekli ve bütünlük ve çevre dostu fikirler, faaliyetler ve planlar çizerek turizm hedeflerine ulaşılmaya çalışılan adım adım bir süreç olarak adlandırılabilir (Gunn, 1988). Bu süreçte, destinasyonlar ve paydaşları için optimum ekonomik, çevresel ve sosyokültürel sonuçlar elde etmeyi amaçlayan kaynakların tahsisi hakkında stratejik bir karar alınmaktadır (King ve Pearlman, 2009). Williams'a göre

(1998:126), planlama tek bir hedefi veya birbiriyle ilişkili bir dizi hedefi gerçekleştirmek için tasarlanmış, sıralı operasyonlar ve eylemler dizisini içeren bir süreçtir. Hall'a (2000) göre de bu süreç pazarlık, müzakere, uzlaşma, zorlama, değerler, seçim ve siyaset içerir (Hall, 2000: 7).

Yaklaşık 20 yıl önce, turistlere keyifli ve tatmin edici deneyim yaşamaları için olanakları sağlamak ve aynı zamanda bölge sakinlerinin yaşam biçimlerini iyileştirmek, turizm planlamasının temel amaçları olarak belirtilmiştir (Matthieson ve Wall, 1982:186). Turizm planlaması, araştırmanın yürütülmesine, değişen ortamların izlenmesine, alternatif stratejilerin değerlendirilmesine ve paydaşlar arasında taahhüdün sağlanmasına bağlı olarak geliştirilir (King ve Pearlman, 2009). Odak noktası, esas olarak gelir ve istihdam yaratmak; kaynakların korunmasını ve ziyaretçi memnuniyetini sağlamaktır (Gunn, 1988).

Turizm planlaması bazı konularda (toprak kullanımı, işçiler, sağlık, güvenli gıda, çevre, tüketiciler vb.) yasal kurallara bağlı olsa da (European Commission, 2023), nihayetinde temel amacı, bir turizm destinasyonunun uzun vadede sağlıklı gelişimini sağlamak, gelişimi dengelemek, korumak ve olumsuz etkileri azaltmaktır. Planlama, devlet kurumlarının, özel sektörün, yerel halkın, turizm işletmelerinin, turistlerin, sivil toplum kuruluşlarının, aktivist grupların, rakiplerin, iş görenlerin katılımını ve koordinasyonunu içerir (Freeman, 2010). Bu doğrultuda, yerel halkın uzun vadeli planlamaya dair tutumlarını belirlemek adına şu hipotez geliştirilmiştir:

Hipotez 2: Yerel halkın uzun vadeli planlamaya yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

2.1.3. Algılanan Ekonomik Fayda ve Sosyal Maliyet (Sosyal Mübadele Teorisi)

Modern sosyal mübadele teorisi (SMT), Thibault ve Kelley (1959) Levi Strauss (1969), Homans (1961), Blau (1964) ve Emerson'ın (1962-1972) çalışmalarından gelişmiştir. SMT, bireyler ve gruplar arasındaki etkileşim sürecindeki kaynak alışverişini açıklayan sosyolojik bir teoridir. Aktör olarak ifade edilen, tek birim olarak hareket eden bir kişi, rol taşıyan bir kişi (turist, ev sahibi vb.) veya bir gruptur (Emerson, 1972). Kaynaklar, somut veya sembolik herhangi bir öge olarak insanlar arasında mübadele nesnelere (Foa ve Foa, 1980: 78).

SMT, sosyal bilimlerdeki en önemli sosyal etkileşim teorilerinden biridir. SMT, gelecekteki turizm gelişimi için bir öncül olarak yerel halkın algılanan faydalarını ve maliyetlerini ayırt edebildiğinden, açıklayıcı gücü nedeniyle yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını analiz etmek için uygulanan en yaygın çerçevedir (Ap, 1990;

Choi ve Murray, 2010; Lee, 2013; Ribeiro vd., 2018; Hsu, Chen ve Yang, 2019; Hadinejad vd., 2019).

SMT, aktörler arasındaki doğrudan sosyal etkileşimleri güven, bağlılık, karşılıklılık ve güç olmak üzere dört unsur aracılığıyla ele alır (Jonason ve Middleton, 2015). Bu dört unsur dikkate alındığında, aktörler arasındaki etkileşimler, zaman içinde güvene ve karşılıklılığa dayanan (Tanskanen, 2015) ve yüksek kaliteli ilişkiler oluşturan (Cropanzano ve Mitchell, 2005) gönüllü değer alışverişlerinden oluşur. Sutton (1967), Mathieson ve Wall'a (1982) göre bu alışveriş ev sahibi halk ve ziyaretçinin karşılaşması ile gerçekleşmektedir ve bu karşılaşma asimetrik ve karakter olarak dengesizdir. Etkileşim sonucu, bazen tek tarafın bazen de iki tarafında fayda sağladığı ya da bir tarafın bu alışverişten hoşnutsuz olduğu durumlar ortaya çıkabilir. Yerel halkın misafirperverliği turistler için bir fayda iken; aynı zamanda turistlerin bu durumdan hoşnut olması bölge turizmi için arzu edilen bir sonuçtur. Yerel halkın turizm dolayısıyla yaşam kalitesinin bozulması, turistlerin yerel halkın düşmancıl davranışlarına maruz kalması ise algılanan maliyete örnek olarak verilebilir.

SMT'ye göre, turizmin algılanan fayda ve maliyetleri yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını etkilemektedir (Poudel, Nyaupane ve Budruk, 2016). Birçok turizm akademisyeni algılanan faydaların (olumlu etkiler) maliyetlerden (olumsuz etkiler) yüksek olması durumunda, yerel halkın turizmi destekleme eğiliminde olduklarını ampirik olarak test etmişlerdir (Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002; Choi ve Sirakaya, 2005; Choi ve Murray, 2010; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Lee, 2013). Yerel halk, turizmin faydaları ve maliyetlerine bağımlı olup olmayacağına ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel endişeleri göz önüne alarak karar vermektedir (Ap, 1992; Yoon, Chen ve Gürsoy, 2001; Gursoy ve Rutherford, 2004; Gürsoy, Chi ve Dyer, 2010; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011). Bu teoriye dayanarak, eğer yerel halk, ağır maliyetlere katlanmadan bu tür değiş tokuşlardan faydalanabileceklerini algıarlarsa, o zaman yerel halk muhtemelen ziyaretçilerle değiş tokuşa destek verecek, bunlara katılacak ve topluluk temelli turizm gelişimini destekleyecektir. Ancak yerel halk, toplum temelli turizm gelişiminin faydadan çok maliyeti olacağını algırlarsa, muhtemelen bu gelişmeye karşı çıkacaklardır (Ap, 1992; Allen vd., 1993, Jurowski, Uysal ve Williams, 1997; Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002). Jamal ve Getz (1995) de iş birliğinin gerçekleşmesi için katılım sürecinden elde edilecek bireysel ve/veya karşılıklı faydaların tanınması gerektiğini ileri sürmüştür. Başka bir deyişle, kişisel olarak turizmden fayda algılayanlar, fayda algılamayanlara göre turizmin gelişimini desteklemeye daha yatkındır (Prentice, 1993). Buradan hareketle şu hipotezler oluşturulmuştur:

Hipotez 3: Sürdürülebilir turizmin algılanan ekonomik faydaları, yerel halkın sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

Hipotez 4: Sürdürülebilir turizmin algılanan sosyal maliyetleri, yerel halkın sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini negatif yönde etkiler.

2.1.4. Toplum Katılımını Maksimize Etme (Paydaş Teorisi) ve Toplum Merkezli Ekonomi (Toplum Temelli Turizm)

Turizmin sürdürülebilir olması için tüm paydaşların sürece dahil olması gerekir. Freeman (1984:46) paydaşı “*kurumun başarılarını veya hedeflerini etkileyebilen veya bunlardan etkilenen herhangi bir grup veya birey*” olarak tanımlar. Goeldner ve Ritchie'ye (2005) göre turizmin gelişmesinde rol oynayan dört ana paydaş, turist, turistik mal ve hizmet sağlayan girişimci, ev sahibi topluluk ve bölgenin hükümetidir. Başarılı turizm faaliyetleri için her bir paydaş oldukça önemlidir. Ev sahibi topluluk, turizmi bir kültür ve istihdam yolu olarak gören yerel halkı içerir (Goeldner ve Ritchie, 2005). WTO'ya (2005) göre, bu paydaşların çok çeşitli rolleri vardır ve bazen birbiriyle çelişen amaç ve hedeflere sahip olabilirler. Paydaşların tümü karar verme sürecine dahil olsalar da buradaki katılım düzeyleri aynı değildir (Byrd, 2007; UNEP, 2005). Örneğin, UNEP'e (2005) göre, öncülük rolünü hükümet üstlenmelidir. Çünkü, turizm endüstrisi çok parçalı bir yapıdadır, sürdürülebilirlik kamu kaygısıyla ilgilidir ve hükümet fark yaratabilecek araçlara sahiptir (UNEP, 2005).

Paydaş temelli teori, başlangıcı kurum içi yönetim ve etik olan pratik bir teoridir ve diğerlerinden farklıdır; çünkü ahlak ve değerleri açık bir şekilde organizasyonları yönetmenin merkezi bir özelliği olarak ele alır (Philips, Freeman ve Wicks, 2003). Paydaş katılım teorisi ve Choi ve Murry (2010) çalışma sonuçlarına dayanarak, başarılı sürdürülebilir kalkınmanın temelinde toplum katılımı yer almaktadır. Toplum katılımını en üst düzeye çıkarmaya yönelik sürdürülebilir turizm tutumu, toplumun turizm gelişimi ve planlamasına katılımının yanı sıra bölge halkı ve işletmeler arasındaki yakın ilişkileri içerir. Jamal ve Getz'e (1999) göre, bireylerin katılma hakkına sahip olmalarının, bunu yapma yeteneğine sahip oldukları anlamına gelmez. Yetenek, farkındalık, deneyim, bilgi, beceri, bilgiye erişilebilirlik ve finansal kaynaklar gibi faktörlerin birleşiminden oluşan karmaşık bir olgudur. Farkındalık eksikliği, topluluk katılımını kısıtlayan birincil faktörlerden biri olarak tanımlanmıştır (Timothy, 2002; Tosun ve Timothy, 2003). Özellikle düşük gelirli ülkelerdeki topluluk üyeleri, seyahat deneyimleri ve turizm gelişiminin gerekliliği ve faydaları konusunda farkındalık eksikliği nedeniyle genellikle yerel turizm gelişimi için hazırlıksızdır (Timothy, 2002).

Yapılmış turizm araştırmaları, toplumu yerel turizm ekonomisine entegre etme konusunda ikna edebilmenin bir yolu olarak yerel toplumu yönetim ve karar alma süreçlerine dahil etmeyi önermektedir (Aas, Ladkin ve Fletcher, 2005). Yapılan bazı araştırma sonuçları, yerel halkın turizmden beklenti olarak aradığı en önemli unsurun ekonomik faydalar olduğunu göstermiştir (Ritchie, 1988; Akis, Peristianis ve Warner, 1996). Buna göre yerel halk turizmin bölgede işsizliği azalttığını ve yeni iş olanakları sağladığını düşünmektedir. Ayrıca turizm yeni yatırımlar (Sethna ve Richmond, 1978) ve özellikle küçük işletmeler için fırsatlar yaratmakta (Davis, Allen ve Cosenza, 1988), yerel halk ve hükümetler için gelir sağlamaktadır (Jurowski, Uysal ve Williams, 1997). Kuşadası yerel halkının toplum katılımını maksimize etme ve toplum temelli turizme yönelik tutumları ile turizm gelişimine destek tutumları arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla řu hipotez oluşturulmuştur:

Hipotez 5: Yerel halkın toplumsal katılıma yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

Hipotez 6: Yerel halkın toplum merkezli ekonomiye yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

2.1.5. Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama

Turist memnuniyeti hem uygulayıcılar hem de akademisyenler tarafından önemli bir araştırma konusu olarak benimsenmiştir. 1960'lerden beri akademide birçok araştırmaya konu olurken; 1980'lerden bu yana da pazarlamada tüketici memnuniyeti araştırmaları, turist memnuniyetinin nedenlerini ve sonuçlarını inceleme çabalarına yol açmıştır. Çünkü, memnuniyet yönetsel açıdan bakıldığında gelecekteki gelirin birincil kaynağıdır ve pazar payı elde etmenin kilit faktörüdür (Wang vd., 2009).

Memnuniyet, destinasyon seçimini, ürün ve hizmetlerin tüketimini ve geri dönüş kararını etkilediği için turist davranışlarını analiz ederken şüphesiz en alakalı değişkenlerden biridir (Jang ve Feng, 2007; Kozak ve Rimmington, 2000). Turist memnuniyeti, genellikle turistin aldığı ürün ve hizmetlere ilişkin algısı ile seyahati öncesinde ve sırasında oluşan beklentileri arasında bir karşılaştırma olarak değerlendirilmektedir (Chon ve Olsen, 1991; Bigné ve Andreu, 2004) ve farklı faktörlerden etkilenmektedir. Bu nedenle, turist memnuniyet düzeyinin değerlendirilmesi belirli bir ürün veya hizmetle ilgili deneyimi değerlendirmek için gereken psikolojik süreci (bilişsel ve duygusal) kolaylaştıran çoklu boyutların dikkate alınmasını gerektirir (Peter ve Olson, 1996).

SMT'ye göre, ihtiyaçların karşılanması herhangi bir mübadele için başlangıç noktasıdır (Houston ve Gassenheimer, 1987). Aktörler diğer tarafla ilgilenmenin uygun ve arzu edilir

olduğuna inanmaktadır ve bu inanış mübadele için motive edicidir (Kotler, 1984:8). Eğer ortada bir ihtiyaç yok ise aktörün değiş tokuşu gerçekleştirmek için bir nedeni yoktur. Dolayısıyla, eğer bölgede turizm gelişimi istenmiyorsa turisti memnun etme kaygısı da ortadan kalkabilir.

Turistik bir bölgenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada yerel halk ve turizm işletmeleri kilit paydaşlar olarak görülmektedir. Bu olgudan hareketle, turizm faaliyetlerinin toplumlarına ve refahlarına yönelik olumlu ya da olumsuz sonuçları hakkındaki algılarının ölçülmesi önem kazanmaktadır. Buna bağlı olarak turizm endüstrisinden beklentileri ve verecekleri destek şekillenmektedir. Buna karşılık, ziyaretçinin deneyimi ve dolayısıyla turist memnuniyeti, yerel halkın desteğiyle yakından bağlantılıdır. Yerel toplulukların tutum ve düşünceleri hakkında daha kesin bilgilere sahip olmak, yetkililere fayda ve maliyetleri dengeleyerek planlama sürecinde yardımcı olacak ve topluluk üyelerini sürdürülebilir kalkınma çabalarına dahil edecektir (Lundberg, 2017:46). Buradan hareketle geliştirilen hipotez:

Hipotez 7: Yerel halkın ziyaretçi memnuniyetine yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi desteklemeye yönelik niyetlerini pozitif yönde etkiler.

3. Araştırma Metodolojisi

3.1. Araştırma Modeli

Literatür doğrultusunda geliştirilen araştırma modeli Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırma Modeli

3.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği tercih edilerek veri toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket, 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yerel halkın demografik özelliklerini ortaya koymak için cinsiyet, yaş, ikamet süresi, eğitim durumu, medeni durum ve meslek değişkenleri yer almaktadır. İkinci bölümde, yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutum ve düşüncelerini ölçmek için, Sirakaya Turk ve Gursoy’un (2013) kullanmış olduğu Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUS-TAS) kısa versiyonu uygun

bulunmuştur. Buna göre ölçek 21 ifade ve 7 boyuttan oluşmaktadır. SUS-TAS ölçeği orijinalinde Choi ve Sirakaya (2005) tarafından geliştirilmiş olup; 44 ifade ve 7 boyuttan oluşmaktadır: (1) Çevresel sürdürülebilirlik, (2) Algılanan sosyal maliyetler, (3) Algılanan ekonomik yararlar, (4) Toplumsal katılım, (5) Uzun dönem planlama, (6) Ziyaretçi memnuniyeti, (7) Toplum temelli turizm. SUS-TAS ölçeğinin uzun ve kısa versiyonu arasında boyutlar farklılık göstermemektedir, kısa versiyonu da 7 boyuttan oluşmaktadır. Kısa versiyonunun tercih edilme sebepleri arasında, yanıt verenlerin zaman yükünü azaltmanın yanı sıra Arslan Ayazlar'ın (2018-Didim) yaptığı çalışmada 44 ifadenin 18 ifadeye ve Dağlı'nın (2018- Akçakoca) çalışmasında da 25 ifadeden 23 ifadeye düşüşün yaşanması yer almaktadır. SUS-TAS ölçeğinin kısa versiyonu, Hsu, Chen ve Yang (2019) ve Hsu vd., (2020) tarafından da kullanılmıştır. Üçüncü bölümde, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme niyetini ölçmek amacıyla Nicholas, Thapa ve Ko (2009) tarafından belirlenen Hsu, Chen ve Yang (2019) tarafından da kullanılmış 6 ifadeye yer verilmiştir. İfadeler 1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum şeklinde 5'li Likert tipi ölçek ile değerlendirilmiştir.

3.3. Örneklem Süreci

Araştırmanın evrenini, Kuşadası'nda ikamet eden yerel halk oluşturmaktadır. 2023 yılı şubat ayı TÜİK rakamlarına göre, Kuşadası nüfusu 130.835'tir (Aydın Nüfusu, 2023). Dolayısıyla, bu büyüklükteki evreni temsil edebilecek örneklem büyüklüğü 384'tür (Sekaran, 2003:285). 28.03.2023-15.05.2023 tarihleri arasında kolayda örneklem yöntemi kullanılarak online olarak toplanmıştır. Bu yöntem, zaman ve maliyet açısından araştırmacıya büyük kolaylık sağlamaktadır (Malhotra, 2004). İlk olarak Kuşadası'nda yaşayan yerli halkı temsil edecek her kesimden (kamu/özel sektör) kişilere anket gönderilmiştir. Sonrasında anketi mensup oldukları gruplara yönlendirmeleri istenmiştir ve bunun sonucunda 390 anket toplanmış ve değerlendirmeye alınmıştır.

4. Bulgular

4.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Geçerlik ve Güvenirlik Analiz Sonuçları

Doğrulayıcı faktör analiziyle çalışmada kullanılan değişkenlerin geçerlik ve güvenilirlik sonuçları kontrol edilmiştir. Faktör analizi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Faktör Analizi Sonuçları

Değişken	İfade	Faktör Yüğü	Cronbach's Alfa	CR	AVE
Çevresel Sürdürülebilirlik	stt1	0,788	0,828	0,898	0,747
	stt2	0,903			
	stt3	0,897			
Uzun Dönemli Planlama	stt4	0,841	0,808	0,887	0,723
	stt5	0,890			
	stt6	0,819			
Algılanan Ekonomik Faydalar	stt7	0,905	0,868	0,919	0,791
	stt8	0,870			
	stt9	0,893			
Toplamsal Katılımı Maksimize Etme	stt10	0,836	0,765	0,865	0,681
	stt11	0,811			
	stt12	0,827			
Algılanan Sosyal Maliyetler	stt13	0,561	0,710	0,841	0,648
	stt14	0,901			
	stt15	0,904			
Toplumsal Merkezli Ekonomi	stt16	0,758	0,748	0,857	0,666
	stt17	0,829			
	stt18	0,858			
Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama	stt19	0,869	0,764	0,865	0,684
	stt20	0,893			
	stt21	0,706			
Sürdürülebilir Turizm Geliştirme Desteği	stgd1	0,786	0,885	0,913	0,636
	stgd2	0,823			
	stgd3	0,760			
	stgd4	0,873			
	stgd5	0,772			
	stgd6	0,763			

Algılanan sosyal maliyetler boyutunun birinci ifadesinin faktör yükü eşik değerin altında hesaplanmıştır. Algılanan sosyal maliyetler boyutunun CR ve AVE katsayıları eşik değerin üzerinde olduğu için belirtilen ifade ölçüm modelinden çıkartılmamıştır.

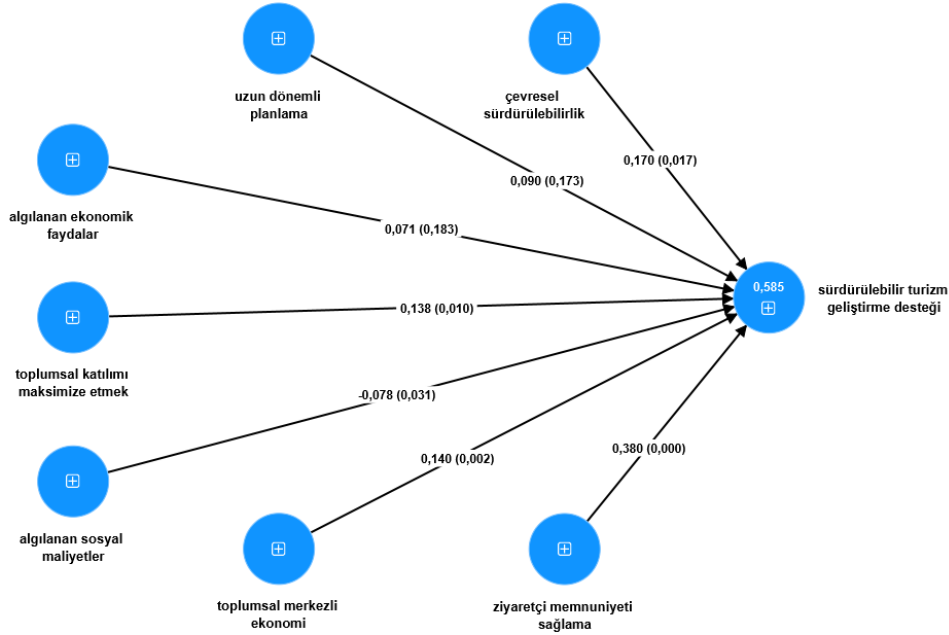
Cronbach's Alpha katsayılarının 0,710 ile 0,885; CR katsayılarının da 0,841 ile 0,919 arasında gerçekleşmiş olması nedeniyle iç tutarlık güvenilirliğinin elde edildiği anlaşılmıştır (Hair vd., 2022). Faktör yüklerinin 0,561 ile 0,905; AVE katsayılarının da 0,636 ile 0,791 arasında hesaplanmış olması nedeniyle birleşme geçerliğinin sağlandığı gözlemlenmiştir (Hair vd., 2022). Ayrışma geçerliğinin test edilmesi için HTMT katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan HTMT katsayıları 0,144 ile 0,888 arasında gerçekleşmiştir. HTMT katsayılarına göre ayrışma geçerliğinin elde edildiği belirlenmiştir.

4.2. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan deneklerin %49,7'si kadın (N=194), %50,3'ü erkektir (N=196). Katılımcıların, %62,1'i evli (N=242), %33,6'sı bekarıdır. Ankete cevap verenlerin, %31'i 30-39 yaş aralığında (N=121), %46,7'si lisans mezunu (N=182), %39,7'si 16 yıl ve üzeri süredir Kuşadası'nda yaşamakta (N=155) ve %38,5'i kamuda çalışmaktadır (N=150).

4.3. Hipotez Testleri

Öne sürülen hipotezlerin testi için oluşturulan model Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Hipotez Testi Yapılan Yapısal Model

Yapısal model testi SmartPLS 4 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır (Ringle, Wende ve Becker, 2022; Yıldız, 2021). Hesaplanan; varyans artırıcı faktör (VIF), açıklanma oranı (R^2), etki büyüklüğü (f^2) ve tahmin gücü (Q^2) katsayılarına yönelik sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Yapısal Model Katsayıları

Değişkenler		VIF	R ²	f ²	Q ²
Çevresel Sürdürülebilirlik	Sürdürülebilir Turizm Geliştirme Desteği	2,321	0,585	0,030	0,560
Uzun Dönemli Planlama		2,648		0,007	
Algılanan Ekonomik Faydalar		1,895		0,006	
Toplumsal Katılımı Maksimize Etme		1,629		0,028	
Algılanan Sosyal Maliyetler		1,168		0,012	
Toplumsal Merkezli Ekonomi		1,494		0,032	
Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama		1,793		0,194	

VIF katsayılarının 1,168 ile 2,648 arasında gerçekleşmiş olması nedeniyle doğrusallık problemi olmadığı belirlenmiştir. Sürdürülebilir turizm geliştirme desteğinin %59 oranında açıklandığı tespit edilmiştir. Etki büyüklüğü katsayıları (f²) incelendiğinde, sürdürülebilir turizm geliştirme desteği üzerinde, ziyaretçi memnuniyeti sağlama boyutunu orta; çevresel sürdürülebilirlik, toplumsal katılımı maksimize etme ve toplumsal merkezli ekonomi boyutlarının düşük seviyede etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmüştür. Tablodaki Q² katsayısı sıfırdan büyük olduğu için oluşturulan modelinin, sürdürülebilir turizm geliştirme desteğini tahmin edebilecek güce sahip olduğu ifade edilebilir.

10.000 alt örneklem kullanılarak yeniden örnekleme yöntemi ile hesaplanan etki katsayıları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Yapısal Model Doğrudan Etki Katsayıları

Değişkenler		β	Standart Sapma	t değeri	p değeri	Hipotez Sonuç
Çevresel Sürdürülebilirlik	Sürdürülebilir Turizm Geliştirme Desteği	0,170	0,071	2,384	0,017	Kabul
Uzun Dönemli Planlama		0,090	0,066	1,362	0,173	Ret
Algılanan Ekonomik Faydalar		0,071	0,053	1,332	0,183	Ret

Değişkenler		β	Standart Sapma	t değeri	p değeri	Hipotez Sonuç
Toplamsal Katılımı Maksimize Etme		0,138	0,054	2,582	0,010	Kabul
Algılanan Sosyal Maliyetler		-0,078	0,036	2,160	0,031	Kabul
Toplumsal Merkezli Ekonomi		0,140	0,045	3,090	0,002	Kabul
Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama		0,380	0,062	6,162	0,000	Kabul

5. Tartışma ve Sonuç

Sürdürülebilir kalkınma, son yıllarda turizm endüstrisinin popüler bir tartışma konusudur. Kalkınma ile turist ihtiyaçları karşılanabilir, ekonomik büyümeye için fırsatlar doğabilir, fiziksel çevre korunabilir ve bunlara paralel olarak yerel halkın yaşam kalitesi iyileşebilir (Eagles, McCool ve Haynes, 2002). Bunlar gibi pek çok nedenden ötürü turizm, uzun zamandır ekonomik kalkınmada önemli bir araç olarak görülmektedir (Walpole ve Goodwin, 2000). İstihdam ve ekonomik kazanç gibi turizmden elde edilen ekonomik faydalar, yerel halkın aradığı en önemli unsur olarak turizme yönelik tutumları incelemek için kullanılmıştır (Woo, Kim ve Uysal, 2015). Ekonomik gelişimi güçlendirme turizme başvuran ya da başvurmayı planlayan topluluğun, yerel halkın ihtiyaçlarını ve taleplerini yerine getirebilmek için sürdürülebilir turizmi benimsemesi gerekmektedir (Puczko ve Rätz, 2000). Sürdürülebilir turizmin benimsenmesi ve gelişmesi için de yerel halkın desteği ve katılımı zorunludur. Kısaca, yerel halkın desteği olmadan bu gelişimin gerçekleşmesi mümkün değildir. Yerel halk bu açıdan kritik bir paydaştır (Ko ve Stewart, 2002).

Bir toplulukta turizminin sürdürülebilir olması için taraflarca belirli alışverişlerin gerçekleşmesi gerekir. Bir topluluğun (yerel halk, sivil liderler ve girişimciler) turizmin geliştirilmesine ve bölgelerine çekilmesine katılımı, genellikle topluluğun bazı üyelerinin bölgenin ekonomik ve sosyal koşullarını iyileştirme arzusundan kaynaklanır. Bu durumda topluluktaki diğer kişiler için turizm, belirli bireysel veya grup savunucuları tarafından onlara dayatılır. Bir toplumda turizmin nasıl tanıtılıp geliştirildiğine bakılmaksızın yerel halk yerel turizm endüstrisinin başarısını veya başarısızlığını etkileyebilecek önemli oyuncularlardır. Yerel halk, turistik yerlerin planlanması, geliştirilmesi ve işletilmesi süreçlerine (değişen derecelerde) katılarak ve turizmden elde edilen faydalar karşılığında turistlere misafirperverlik göstererek toplumun refahına katkıda bulunabilirler. Öte yandan, yerel halk, turizme karşı

çıkarak veya turizm savunucularına ve/veya turistlere karşı düşmanca davranışlar sergileyerek caydırmaya neden olabilir. Ziyaretçilerin ihtiyaçları karşılanmalıdır, çünkü ev sahibi topluluk tarafından onlara kaliteli deneyimler sağlanması, ev sahipleri ve misafirler arasında daha fazla etkileşim arzusunu artıracaktır (Hudman ve Hawkins, 1989). Bu doğrultuda, Kuşadası yerel halkının sürdürülebilir turizm algılarının, sürdürülebilir turizm desteği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik, algılanan ekonomik fayda, toplumsal merkezli ekonomi, topluluk katılımını en üst düzeye çıkarma ve ziyaretçi memnuniyeti sağlama algılarının turizm gelişimini destek üzerinde pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucuna göre, yerel halkın çevresel sürdürülebilirliğe yönelik tutumları, sürdürülebilir turizm geliştirme desteğini pozitif yönde etkilemektedir. Kuşadası, mavi bayraklı plajları ve Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Zeus Mağarası gibi pek çok doğal güzellikleri ile öne çıkan bir turistik destinasyondur. Bu sonuca göre yerel halkın, çevresel bilince sahip olduğu söylenebilir. Kuşadası turizminin sürdürülebilirliği açısından oldukça olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu sonuç, Çalışkan ve Tütüncü (2008) ve Yalçınkaya (2022) araştırma sonuçlarının yerel halk tarafından farkına varılmış olduğunun göstergesi niteliğindedir. Bu sonuç, Hsu, Chen ve Yang'ın (2019) sonucundan farklılık göstermektedir.

Yerel halkın topluluk katılımını en üst düzeye çıkarmaya yönelik tutumları, sürdürülebilir turizm gelişim desteğini pozitif yönde etkilemektedir. Sonuç, Lee (2013) ve Hsu, Chen ve Yang'ın (2019) sonucunu desteklemektedir. Bu bulgu, Paydaş Teorisi tarafından da doğrulanmaktadır; yerel halkın turizme katılımı, Kuşadası turizminin gelişimini etkileyen sürdürülebilir turizme verilen desteğin düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, paydaş teorisinin de önerdiği gibi bu araştırma sonucu da paydaşların turizm için önemini vurgulamaktadır. Nicholas, Thapa ve Ko (2009) da çalışmasında, yerel halkın katılım düzeyinin sürdürülebilir turizme katılımı ve verilen destekle pozitif ilişkili olduğunu öne sürmüştür.

Algılanan sosyal maliyetler boyutu sürdürülebilir turizme verilen destek üzerinde negatif etkiye sahiptir. Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002; Choi ve Murray, 2010; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Lee'nin (2013) araştırma sonuçları ile benzer bir sonuca varılmıştır. Gürsoy ve Rutherford'a (2004) göre, algılanan sosyal maliyetler ile turizme verilen destek arasındaki ilişkinin anlamlı olmaması, araştırmanın yürütüldüğü destinasyonun ekonomik durumuyla açıklanabilir. Ayrıca, bazı araştırmalar da ekonomik durgunluk yaşayan bir bölgede yaşayanların sosyal ve kültürel maliyetleri dikkate alınmadan turizmi ekonomik

koşulları iyileştirmenin ana yöntemi olarak göreceklere belirtmektedir (Keogh, 1990; Allen vd., 1993; Akis, Peristianis ve Warner, 1996). Kuşadası'nın ana geçim kaynağı turizm ve turizme bağlı hizmet sektörleri olduğu göz önüne alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Yerli halkın turizmin faydaları dolayısıyla algılanan sosyal maliyetleri göz ardı ettiği söylenebilir. SMT'ye göre aktörler, turizme dair değerlendirme yaparken fayda ve maliyet dengesini dikkate alarak bir sonuca varmaktadır. Dolayısıyla, ev sahibi yerleşik aktörlerin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumun refahını artırmak için turizm ve toplulukları için kalkınma arayışında oldukları varsayılmaktadır. Aktörler arasında paylaşılan fayda ve maliyetler arasında bir dengesizlik olduğu ve ilişkide motivasyon ve sadakat açısından herhangi bir istikrar sağlanamadığında değiş tokuşun olumsuz algılanması muhtemeldir. Ancak, mübadeleden elde edilen faydalar, yerel halk tarafından maliyetlerden daha ağır basabilir, algılar daha olumlu bir eğilime dönüşebilir (Ap, 1990).

Yerel halkın toplumsal merkezli ekonomiye yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi geliştirme desteğini pozitif yönlü etkilemektedir. Buradan hareketle, yerel halkın, turizm gelirlerinden adil pay aldığını, turistik işletmelerde istihdam edildiğini ve mal ve hizmet temininde aktif rol aldığını söylemek mümkündür. Araştırmaya katılan 390 kişiden 137'sinin (%35,1) turizm endüstrisinde çalışması bu sonucu destekler niteliktedir.

Yerel halkın ziyaretçi memnuniyetini sağlamaya yönelik tutumları, sürdürülebilir turizmi geliştirme desteğini pozitif yönde etkilemektedir. Diğer birçok hizmet endüstrisinde olduğu gibi, turizm endüstrisinde de girişimlerin ortaya çıkması, hayatta kalması, gelişmesi ve başarılı olması büyük ölçüde müşteri (turist) memnuniyetine bağlıdır. Turist memnuniyeti, öneri ve geri dönüş niyeti, bir destinasyonun niteliklerinden büyük ölçüde etkilenir (Kozak, 2003). Moon ve Han (2018) yaptıkları çalışmayla, destinasyon hizmet kalitesi, turistin memnuniyeti ve tekrar ziyaret etme olasılıkları arasında önemli bir ilişki olduğunu doğrulamıştır. Oldukça rekabetçi bir pazarda, çekici bir turizm destinasyonu sunabilmek, turistleri mevcut farklı alternatifler arasından seçim yapmaya iten güdülerin yanı sıra sağlanan hizmetlerden elde edilen memnuniyet derecesi hakkında derin bir anlayışa sahip olmayı gerektirir (Jang ve Feng, 2007). Bu doğrultuda Kuşadası yerel halkının, ziyaretçi memnuniyetini önemseydiği ve kaliteli deneyim sağlama konusunda hemfikir olduğu ifade edilebilir.

Sosyal mübadele teorisine dayalı olarak, sürdürülebilir turizmin algılanan ekonomik faydaları, sürdürülebilir turizm geliştirme desteğini pozitif yönde etkilediği görülmektedir (Jamal ve Getz, 1995; Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002; Gursoy, Kim ve Uysal, 2004; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Lee, 2013; Hsu, Chen ve Yang, 2019). Bu bulgu önceki

çalışmaların sonuçları ile örtüşmemektedir. Bu sonuç, sürdürülebilir turizmin algılanan ekonomik faydalarının yerel halk tarafından yeterli görülmediği şeklinde yorumlanabilir.

Yerel halkın uzun dönemli planlamaya yönelik tutumlarının, sürdürülebilir turizmi geliştirme desteği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Turistik destinasyonlar statik ortamlar değildirler, sürekli olarak değişim ve gelişim gösterirler bu nedenle sorumlu ve proaktif planlama ve yönetime ihtiyaç duyarlar. Turizm, refahının büyük bir kısmı çevreye bağımlı olsa da bilgi, sorumluluk ve uzun vadeli planlama eksikliği, genellikle ev sahibi bölge ve topluluk için hem çevresel hem de kültürel açıdan sempatik olmayan bir gelişme ile sonuçlanacaktır. Politikaların koordinasyonu, proaktif planlama, büyüme üzerindeki sınırlamaların kabulü, ilgili tüm tarafların eğitimi ve uzun vadeli bir bakış açısına bağlılık, turizm ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki başarılı bağlantının ön koşullarıdır (Butler, 1991). Bu kapsam doğrultusunda, yerel halkın uzun vadeli planlamadan ziyade kısa vadeli planlamalarla amaçlarını yerine getirmek istediği söylenebilir ki bu turizmin bölgedeki geleceği açısından endişe verici bir durumdur.

Katkılar

Bu araştırma, Kuşadası yerel halkının sürdürülebilir turizme ve sürdürülebilir turizme verilen desteğe yönelik tutumlarının anlaşılmasına çeşitli katkılar sağlamaktadır. Yerel halkın turizm gelişiminde önemli bir rol oynadığı ve turizm destinasyonunun sürdürülebilirliği için onların desteğinin zorunlu olduğu yaygın olarak kabul edilmiştir. Destinasyon yöneticilerinin, paydaşların tutumlarına karşı duyarlı, öngörülü davranmaları ve değişime hızlı yanıt verebilmeleri, böylece turizme daha fazla destek ve uzun vadeli sürdürülebilirlik sağlamaları için yerel halkın turizmin etkilerine karşı tutumlarını anlamaları, gelecekteki turizm gelişimi açısından çok önemlidir.

İlk olarak araştırmanın, yerel halkın turizmle ilgili tutumları üzerinde etkili olabilecek faktörlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırma, özellikle turizmi geliştirmek isteyen bölgelerde turizmin gelişmesi için en önemli oyuncuların biri olarak yerel halka dikkat etmenin önemini vurgulamaktadır. İkinci olarak; yerel halkın tutumlarındaki değişiklikler, turizmi geliştirme ve turizmin planlamasında yeterli seviyeye ulaşmak için planlamacılara ve turizm uygulayıcılarına izlemeleri gereken bir yol sağladığı için önemlidir. Kuşadası turizm planlamacıları ve destinasyon yöneticilerinin, yerel halkın tutumlarını yönlendirdiği destekleyici eylemleri bilmesi gerekir; bu nedenle araştırmanın, yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarının anlaşılmasında ve yöneticinin ilgili kararlar vermesinde yardımcı olması beklenmektedir. Üçüncüsü, yerel halk algılanan ekonomik yararları yeterli bulmamaktadır. Dolayısıyla; turizmden elde edilen gelirin

artırılması için yeni çalışmaların gerekli olduğunun altını çizmek gerekir. Son olarak, araştırma yerel halkın uzun vadeli planlama konusundaki tutumlarının karar vericiler tarafından dikkate alınması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur. Unutulmamalıdır ki kısa vadeli planlamalar Kuşadası turizmüne gelecekte ciddi sorunlar yaşatabilir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmada çeşitli sınırlamalar vardır ve bunlar gelecekteki bazı araştırmalar için dikkate alınabilir. İlk olarak, bu araştırmada sürdürülebilir turizm paydaşlarından biri olan yerel halkı konu almıştır, dolayısıyla yalnızca yerel halkın tutumları incelenmiştir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda diğer paydaşların bakış açılarını incelenmelidir. Böylece daha geniş bir değerlendirme yapılabilir. İkinci olarak; mevcut araştırma sezon başlangıcında yapılmıştır, ancak çeşitli zaman dilimlerinde turizme yönelik tutumlarda farklılıklar olup olmadığını görmek için yerel halkın düşük sezondaki algı ve tutumlarının da analiz edilmesi önerilir. Sürdürülebilir turizm gelişimi için yerel halkın desteğinin boyutunu tam olarak anlayabilmek adına boylamsal çalışmaların yapılması faydalı olacaktır. Son olarak, sonucun genellenebilir olması için Türkiye'nin diğer turizm destinasyonlarına da uygulanması gerekir.

KAYNAKÇA

- Aas, C., Ladkin, A. & Fletcher, J. (2005). Stakeholder Collaboration and Heritage Management. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 28–48.
- Akis, S., N. Peristianis, & J. Warner (1996). Residents' Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus. *Tourism Management* 17:481–494.
- Allen, L. R., Hafer, H. R., Long, P. T., & Perdue, R. P. (1993). Rural Residents' Attitudes Toward Recreation and Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 21, 27–33.
- Altay, T. & Aydın, F. (2020). Yerel halkın turizme yaklaşımı: Safranbolu Örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (75) , 81-94 .
- Ap, J. (1990). Residents' perceptions research on the social impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 610–616.
- Ap, J. (1992). Residents' Perceptions on Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 19:665–690.
- Arslan Ayazlar, R. (2017). Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (Sus-Tas) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14 (2) , 80-92 .
- Avcıkurt, C., Gülü Demirpulat, Ö. (2016). Tourist guides' attitude towards sustainable tourism. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2 (2), 173-191.
- Aydın Nüfusu (2023). <https://www.nufusune.com/aydin-nufusu>, Erişim Tarihi: 01.03.2023.
- Banki, M. B., & Ismail, H. N. (2014). Multi-stakeholder perception of tourism impacts and ways tourism should be sustainably developed in obudu mountain resort. *Developing Country Studies*, 4(3), 37–48.
- Bedük, T., & Gönenç Güler, E. (2021). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Edirne ve Yerel Halkın Tutumu. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1128–1148.
- Bigné, J.E., & Andreu, L. (2004). Modelo cognitivo-afectivo de la satisfacción en servicios de ocio y turismo. *Cuadernos de Economía y Dirección de la Empresa*, 21, 89-120
- Blau, P.M. (1964) Justice in Social Exchange. *Sociological Inquiry*, 34, 193-206.
- Buckley, R. (2011). Annual Review of Environment and Resources, 36:1, 397-416.
- Butler, R. (1991). Tourism, Environment, and Sustainable Development. *Environmental Conservation*, 18(3), 201-209.
- Buzlukçu, C. & Avcıkurt, C. (2021). Yavaş Şehirlerde Yerel Halkın Yer Kimliği ve Topluluğa Bağlılıklarının Sürdürülebilir Turizm Tutumlarına Etkisi: Seferihisar'da Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43) , 117-138.
- Byrd, E.T. (2007). Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: applying stakeholder theory to sustainable tourism development", *Tourism Review*, Vol. 62 No. 2, pp. 6-13.
- Campón-Cerro, A. M., Folgado-Fernández, J. A. ve Hernández-Mogollón, J. M. (2017). Rural Destination Development Based on Olive Oil Tourism: The Impact of Residents' Community Attachment and Quality of Life on Their Support for Tourism Development. *Sustainability*, 9(9), 16-24.
- Choi, H. C. & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289.
- Choi, H. C., & Murray, I. (2010). Resident attitudes toward sustainable community tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(4), 575–594.
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2005). Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale. *Journal of Travel Research*, 43(4), 380–394.
- Chon, K. & Olsen, D. M. (1991). Functional and symbolic congruity approaches to consumer satisfaction/dissatisfaction in tourism. *Journal of the International Academy of Hospitality Research*, (3), 2-20.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis For The Behavioral Sciences*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, NJ.
- Cropanzano, R., & Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of Management*, 31(6), 874–900.
- Çalışkan, U. & Tütüncü, Ö. (2008). *Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Belek, Antalya.
- Çınarlı, E. & Ay, H. M. (2018). Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesi: Sille Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21 (2) , 239-250.
- Dağlı, Z. (2018). Sürdürülebilir Turizmin Gelişimine Yönelik Yerel Halkın Tutumlarını İncelemeye İlişkin Bir Araştırma: Akçakoca Destinasyonu. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15 (3) , 603-619.
- Davis, D., Allen, J., & Cosenza, R. M. (1988). Segmenting Local Residents By Their Attitudes, Interests, and Opinions Toward Tourism. *Journal of Travel Research*, 27(2), 2–8.
- Dunlap, R. E., & Van Liere, K. D. (1978). The "New Environmental Paradigm". *The Journal of Environmental Education*, 9, 10-19.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F., & Haynes, C. F. (2002). Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management. Gland, Switzerland: *International Union for the Conservation of Nature*.

- Emerson, R. M. (1962). Power-dependence relations. *American Sociological Review*, 27, 31-41.
- Gursoy, D., Chi, C.G., & Dyer, P. (2010). Locals' Attitudes toward Mass and Alternative Tourism: The Case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research*, 49, 381 - 394.
- Emerson, R. M. (1972). Exchange theory. In J. Berger, M. Zelditch, & B. Anderson (Eds.), *Sociological theories in progress* (Parts 1 & 2), 2, Boston: Houghton Mifflin.
- European Commission (2023). https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/business-portal/understanding-legislation/regulation-tourism-activity-europe_en, Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- European Union (2023). www.europarl.europa.eu, Erişim Tarihi: 11.03.2023.
- Foa, E.B., & Foa, U. G. (1980). *Resource Theory*, Interpersonal Behavior as Exchange In Advances in Theory and Research, K. Gergen, M. S. Greenberg, R. H. Willis, eds., pp. 77-94. New York: Plenum Press.
- Freeman, E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*, Pitman, Toronto.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Getz, D. (1987). Tourism Planning and Research: Traditions, Models and Futures. Paper presented to The Australian Travel Research Workshop. Bunbury, Australia.
- Goeldner, R. & Ritchie, B. (2005). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, 9th ed., John Wiley ve Sons. Hoboken, New Jersey.
- Gunn, C. A., (1988). *Tourism Planning: Basics, Concepts and Cases* . Washington, DC: Taylor and Francis.
- Gursoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes toward tourism: An improved structural model. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495–516.
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes e a structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Gursoy, D., Kim, K., & Uysal, M. (2004). Perceived impacts of festivals and special events by organizers: an extension and validation. *Tourism management*, 25(2), 171-181.
- Hadinejad, H. Moyle, B.D., Scott, N., Kralj, A. & Nunkoo, R. (2019). Residents' attitudes to tourism: a review. *Tourism Review*, 74 (2).
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*, Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2022). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*, (3rd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hall, C. M. (2000). *Tourism Planning*. London, Prentice Hall.
- Henseler, J., Ringle, C.M., Sarstedt, M. (2015). A New Criterion For Assessing Discriminant Validity in Variance-Based Structural Equation Modelling, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43, 115-135.
- Holden, A. (2008). *Environment and tourism*.— Routledge, London and USA. 65-103.
- Homans, G. (1961). *Social Behavior in Elementary Forms*. New York: Harcourt, Brace ve World.
- Houston, F. S., & Gassenheimer, J. B. (1987). Marketing and Exchange. *Journal of Marketing*, 51:4, s. 3-18.
- Hsu, B. C.-Y., Chen, M. Y., Nyaupane, G. P., & Lin, S. H. (2020). Measuring sustainable tourism attitude scale (SUS-TAS) in an Eastern island context. *Tourism Management Perspectives*.
- Hsu, C., Chen, M., & Yang, S. (2019). Residents' Attitudes toward Support for Island Sustainable Tourism. *Sustainability*.1-16.
- Hudman, L.E. & Hawkins, D.E. (1989). *Tourism in Contemporary Society: An Introductory Text*, New Jersey: Prentice Hall.
- Jamal, T. B., & D. Getz (1999). Community Roundtable for Tourism Related Conflicts: The Dialectics of Consensus and Progress Structures. *Journal of Sustainable Tourism*, 7: 290-313.
- Jamal, T.B. & Getz, D. (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research*, 22, 186-204.
- Jang, S. C., & Feng, R. (2007). Temporal Destination Revisit Intention: The Effects of Novelty Seeking and Satisfaction. *Tourism Management*, 28, 580-590.
- Jonason, P. K. Middleton, J. P. (2015). *Dark Triad: The "Dark Side" of Human Personality in International Encyclopedia of the Social ve Behavioral Sciences (Second Edition)*.
- Jurowski, C., M. Uysal, & R. Williams (1997). A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism. *Journal of Travel Research* 36(2):3–11.
- Keogh, B. (1990). Resident and recreationists' perceptions and attitudes with respect to tourism development. *Journal of Applied Recreation Research*, 15(2), 71–83.
- King, B. & Pearlman, M. (2009). *Planning for Tourism at Local and Regional Levels: Principles, Practices, and Possibilities*. : The SAGE Handbook of Tourism Studies, SAGE Publications Ltd.
- Ko, D.W.; Stewart, W. (2002). A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development. *Tourism management*. 23, 521–530.

- Kotler, P. (1984). *Marketing Management Analysis, Planning and Control*. Prentice-Hall.
- Kozak, M. & Rimmington, M. (2000). Tourist Satisfaction with Mallorca, Spain, as an Off-Season Holiday Destination. *Journal of Travel Research*, 38, 260-269.
- Kozak, M. (2003). Measuring tourist satisfaction with multiple destination attributes, *Tourism Analysis*, 7, 229–269.
- Ku, G. C. M., & Mak, A. H. N. (2017). Exploring the discrepancies in perceived destination images from residents' and tourists' perspectives: A revised importance–performance analysis approach. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(11), 1124–1138.
- Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development, *Tourism Management* 34, 37-46.
- Levi-Strauss, C. (1969). *The Elementary Structures of Kinship*. Boston: Beacon.
- Lundberg, E. (2017). The Importance of Tourism Impacts for Different Local Resident Groups: A Case Study of a Swedish Seaside Destination. *Journal of Destination Marketing ve Management*, 6, 46-55.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation*, 4. Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- Matthieson, A. & Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, Social and Environmental Impacts*. London, Longman
- Min, Z.; Xiaoli, P.; Bihu, W. (2012). *Research on residents' perceptions on tourism impacts and attitudes: A case study of Pingyao ancient city*. In Proceedings of the 6th Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU), Tourbanism, Barcelona, 25–27; pp. 1–10.
- Moon, H., & Han, H. (2018). Destination attributes influencing Chinese travelers' perceptions of experience quality and intentions for island tourism: A case of Jeju Island. *Tourism management perspectives*, 28, 71-82.
- Murphy, P. E., (1985). *Tourism: A Community Approach*. New York: Methuen.
- Nicholas, L. N., Thapa, B., & Ko, Y. J. (2009). “Residents’ perspectives of A World Heritage Site: the Pitons Management Area, st. Lucia”. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 390-412.
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2011). Developing a community support model for tourism. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 964-988.
- Nunkoo, R., Smith, S.L.J. & Ramkissoon, H. (2013). Residents’ Attitudes to Tourism: A Longitudinal Study of 140 Articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21, 5-25.
- Ostrom, E., J. Burger, C. Field, R. Norgaard, & D. Policansky (1999). Revisiting the Commons: Local Lessons, Global Challenges. *Science* 284:278–282.
- Peter, J.P., & Olson, J.C. (1996). *Consumer Behaviour and Marketing Strategy*. (4th ed.). Chicago: Irwin.
- Phillips, R., Freeman, R.E. & Wicks, A.C. (2003), “What stakeholder theory is not”, *Business Ethics Quarterly*, Vol. 13 No. 4, pp. 479-502.
- Poudel, S., Nyaupane, G. P., & Budruk, M. (2016). Stakeholders’ perspectives of sustainable tourism development a new approach to measuring outcomes. *Journal of Travel Research*, 55(4), 466–480.
- Prentice, R. (1993). “Community-driven Tourism Planning and Residents’ Preference.” *Tourism Management*, 14: 218-27
- Puczko, L., & Rátz, T. (2000). Tourist and resident perceptions of the physical impacts of tourism at Lake Balaton, Hungary: issues for sustainable tourism management. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(6), 458-478.
- Ribeiro, M. A., Pinto, P., Silva, J. A., & Woosnam, K. M. (2018). Examining the predictive validity of SUS-TAS with maximum parsimony in developing island countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(3), 379–398.
- Ringle, C. M., Wende, S., & Becker, J.M. (2022). "SmartPLS 4." Oststeinbek: SmartPLS GmbH, <http://www.smartpls.com>.
- Ritchie, J. (1988). Consensus Policy Formulation in Tourism. *Tourism Management* 9: 199–216.
- Sariahmetoğlu, İ. & Vatansever-Toylan, N. (2020). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Algılarının Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Tutumları Üzerine Etkisi: Ayder Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 2163-2178.
- Sarstedt, M., Ringle, C.M., Hair, J.F. (2017). *Partial Least Squares Structural Equation Modelling*, In C. Homburg, M.Klarman, A.Vomberg (Eds.), *Handbook of Market Research*, Heidelberg: Springer.
- Sekaran, U. (2003). *Research methods for business*. John Wiley & Sons.
- Sethna, R., & Richmond, B. (1978). U.S. Virgin Islanders’ Perceptions of Tourism. *Journal of Travel Research* 17(1):30–37.
- Sirakaya-Turk, E., & Gursoy, D. (2013). Predictive validity of SUSTAS. *Tourism Analysis*, 18(5), 601-605.
- Sutton, Jr W. (1967). Travel and Understanding: Notes on the Social Structure of Touring. *Journal of Comparative Sociology* 8:217-223.
- Tanskanen, K. (2015). Who wins in a complex buyer-supplier relationship? A social exchange theory based dyadic study, *International Journal of Operations ve Production Management* 35(4):577-603.

- Thibault, J., & Kelley, H. H. (1959). *Evaluation of the Dyad. The Social Psychology of Groups*. NewBrunswick, New Jersey, Transaction Publishers
- Timothy, D. J. (2002). *Tourism and Community Development Issues*. In *Tourism and Development: Concepts and Issues*, edited by R. Sharpley and D. Telfer. Clevedon, Avon, UK: Channel View, pp. 149-64.
- Tosun, C., & D. J. Timothy (2003). "Arguments for Community Participation in the Tourism Development Process." *Journal of Tourism Studies*, 14 (2): 2-15.
- Tourism Recreation Conservation (2023). <https://trctourism.com/services/tourism-planning/>. Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), (1992). Earth Summit. Rio de Janeiro, Brazil 3-14 June.
- United Nations Environment Programme (UNEP) (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers, United Nations Environment Programme, Division of Technology, Industry and Economics*, World Tourism Organization Publications, Paris.
- UNWTO (2023). <https://www.unwto.org/sustainable-development>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- UNWTO eLibrary (2023). <https://www.eunwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2023.21.1.1?role=tab>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.
- Urry, J. (1995). *Consuming Places*, 1st Edition, Taylor ve Francis.
- Walpole, M., & H. Goodwin, (2000). Local Economic Impacts of Dragon Tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research* 27:559-576.
- Wang, X., Zhang, J., Gu, C., & Zhen, F. (2009). *Examining Antecedents and Consequences of Tourist Satisfaction: A Structural Modeling Approach*. *Tsinghua Science ve Technology*, 14, 397-406.
- Wight, P. A. (2003). *Supporting the principles of sustainable development in tourism and ecotourism: government's potential role*. In M. Luck ve T. Kirstges (Eds.), *Global ecotourism policies and case studies: perspectives and constraints* (pp. 50-72). Clevedon: Channel View Publications.
- Williams, S. (1998). *Tourism Geography*. London, Routledge.
- Woo, E.; Kim, H.; Uysal, M. (2015). Life Satisfaction and Support for Tourism Development. *Annals Tourism Research*, 50, 84-97.
- WTO (2005). Survey on the Implmentation of the Global Code of Ethics for Tourism.
- Yalçınkaya, A. (2022). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kuşadası Örneği, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız, E. (2021). *SmartPLS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Reflektif ve Formatif Yapılar*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yoon, Y., J. S. Chen, & D. Gürsoy (1999). An Investigation of the Relationship between Tourism Impacts and Host Communities' Characteristics." *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 10 (1): 29-44.
- Yu, C.-P. (Simon), Chancellor, H. C., & Shu Tian Cole. (2011). Measuring Residents' Attitudes toward Sustainable Tourism: A Reexamination of the Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*, 50(1), 57-63.